

ACTUALITATEA CONCEPȚIEI ECONOMISTULUI LAUREAT AL PREMIULUI NOBEL V. V. LEONTIEV, CU PRIVIRE LA BALANȚA INTERRAMURALĂ A DINAMICII ECONOMIEI REALE ȘI PROBLEMA RESURSELOR NATURALE

*Conf. univ. dr. hab., Ivan USTIAN,
Catedra GEDG, ASEM*

Economistul american, de origine rusă, Vasilii Vasilevici Leontiev (1906-1999) este laureat al Premiului Nobel în domeniul economiei pentru anul 1973 „pentru elaborarea metodei novatoare de analiză economică cu denumirea „intrări-ieșiri” sau „balanța interraturală” a dinamicii economiei reale.

Crâmpoie biografice. Economistul american Vasilii Vasilevici Leontiev, pe bună dreptate, este considerat adoratul zeilor. S-a născut la 5 august 1906, la Sankt-Petersburg, capitala apuseană a Rusiei, în familia profesorului de economie politică Vasilii Leontiev. A fost educat în stil clasic, a însușit limbile străine vest-europene: engleza, franceza, germana și limba latină. În anul 1921, s-a înscris la studii la Universitatea din Leningrad, pe care a absolvit-o în anul 1924. Absolventul universitar V. Leontiev a ieșit în lumea largă cu un mănunchi formidabil de cunoștințe în domeniul filosofiei, economiei politice, sociologiei și filologiei clasice, clădite pe un fundament matematic. În anul 1925, V. Leontiev pleacă să-și facă doctoratul la Universitatea din Berlin. La vârsta de 22 ani, lui V. Leontiev i s-a conferit titlul de doctor în economie.

La inițiativa guvernului Chinei, V. Leontiev a activat la Ministerul Căilor Ferate în a. 1930-1931. Iar în anul 1932, este invitat să activeze la Biroul Național de analiză economică din S.U.A. În vara anului 1942, lui V. Leontiev i s-a propus să devină consilier economic pe lângă Președintele SUA, F. D. Roosvelt, însă Leontiev l-a convins pe Roosvelt că va aduce mai mult folos în cadrul Biroului Central de Statistică al S.U.A. În anul 1948, V. Leontiev a creat Centrul de Analiză Economică de pe lângă Universitatea Harvard, în cadrul căruia a activat până în anul 1973. Tot la Universitatea din Harvard, V. Leontiev a condus timp de 22 de ani Catedra de „Economie politică” (1953-1975).

Pentru lucrarea de pionierat „intrări-ieșiri” sau „balanța interramurală”, în anul 1973, V. Leontiev a devenit laureat al Premiului Nobel în domeniul economiei. Metoda „intrări-ieșiri”, elaborată de V. Leontiev, a fost preluată de economiștii tuturor țărilor lumii ca metodă de estimare și gestionare a fluxurilor material-naturale ale economiei reale în vederea sporirii eficienței utilizării acestora.

Economia – ramură a culturii generale. În literatura de specialitate, se spune că V. Leontiev a venit în economie din matematică. Este un adevăr, dar nu deplin. V. Leontiev a venit în economie din adâncurile culturii universale. V. Leontiev a posedat cunoștințe enciclopedice fundamentale din următoarele domenii: filosofie generală și filosofia economiei (economie politică); sociologie, filologie și matematică. El a studiat asiduu ideile filosofice și economice ale lui Platon și Aristotel; Volter și Rousseau, Kant și Hegel; ale celebrilor economiști Hume, Quesnay, Smith, Ricardo, Marx și Walras. A cunoscut, în original, operele genilor umanității: „Metamorfozele” lui Ovidiu, „Eneida” și „Bucolicile” lui Vergiliu în latină; „Divina Comedie” a lui Dante în italiană, operele lui Balzac și Hugo în franceză, operele lui Shakespeare și Byron în engleză; operele lui Schiller și Goethe în germană. De mic copil, a absorbit operele lui Pușkin și ale lui L. N. Tolstoi. Cât privește matematica, apoi V. Leontiev o aprecia nu ca pe un cod de „principii și valori” socio-umane, ci numai ca instrument de calcul al indicilor economici pentru a verifica cuantumul „cheltuielilor” și al „rezultatelor” economiei reale.

Pe bună dreptate, V. Leontiev considera că progresul socio-economic al unei țări depinde, în mare măsură, de nivelul de dezvoltare al culturii generale, precum și de nivelul de cultură generală și profesională al forței de muncă. Anume, de aici, vine ideea fundamentală a lui V. Leontiev, idee preluată de toate țările lumii, despre investițiile în „capitalul uman”, care sunt cele mai profitabile atât pentru fiecare cetățean, cât și pentru întreaga societate. Această idee a lui V. Leontiev a fost preluată de un alt economist american, G. Becker, care a scris cartea notorie „Capitalul uman”. La părerea noastră, în acest gând al lui Leontiev, „sălășluiește” atât „principiul eficienței economice”, cât și

„principiul echităţii sociale”, care a contribuit la creşterea bunăstării populaţiei în lume după Cel de-al Doilea Război Mondial.

O dovadă a predilecţiei lui V. Leontiev pentru cultura general-umană o serveşte următoarea mărturisire a sa în „Nota autobiografică”, scrisă pentru 11 decembrie 1973 – ziua decernării Premiului Nobel pentru economie: „Printre amintirile mele de neuitat, aş menţiona ţara în mare doliu la moartea lui Lev Tolstoi (1910)...”

Deşi a fost un matematician de forţă, V. Leontiev, în mod vehement, îi critica pe acei colegi ai săi care făceau abuz de metoda matematică, utilizată în procesul de analiză economică. Astfel, V. Leontiev a supranumit absolutizarea metodelor matematice „слепое теоретизирование” – „teoretizare oarbă”. Aşadar, V. Leontiev pleda pentru un discernământ real, ajustat „gospodăreşte”, susţinut de instrumentarul economico-matematic estimativ. Şi atât. În opinia lui V. Leontiev, economia este o ştiinţă teoretico-aplicativă şi, de aceea, ea trebuie să aducă folos oamenilor. Anume această abordare original-reală îl evidenţiază pe V. Leontiev din cohorta economiştilor matematicieni contemporani. Şi aici ajungem la esenţa aportului ştiinţifico-aplicativ al lui V. Leontiev, care a înnobilat nu numai teoria economică, dar şi economia empirică/practică.

Esenţa principiului „intrări-ieşiri” sau a „balanţei interramurale”[1]. Aportul ştiinţifico-practic al lui Leontiev, în domeniul teoriei economice şi activităţii economice, este echivalat de către economişti lumii cu revoluţia lui Quesnay în secolul XVIII.

Iată ce a spus Leontiev despre sorgintea principiului „intrări-ieşiri”: „Considerând că așa-numita analiză parţială nu poate oferi o bază suficient de largă pentru înţelegerea profundă a structurii şi funcţionării sistemelor economice, mi-am propus, în anul 1931, să formulez o teorie a echilibrului general, susceptibilă de aplicaţii practice. În anul 1932, am primit un grant de cercetare pentru elaborarea primelor tabele „input-output” ale economiei americane (pentru anii 1919 şi 1929). În anul 1935, am început să folosesc o maşină mecanică de calcul, de mare capacitate”. Mai târziu, în anul 1943, Leontiev a utilizat primul calculator electronic de mare capacitate.

Principiul „intrări-ieșiri” oglindește interdependența tuturor ramurilor economice ale economiei reale, vizând toate momentele circuitului economic: producția, repartiția, realizarea și consumul în strânsă joncțiune cu sistemul ecologic natural. Absolut toate lucrările lui Leontiev la tema „intrări-ieșiri” („input-output”) posedă un caracter concret, clar și cuprinzător.

Leontiev e un mare savant teoretician-realist. El a reușit să aplice teoria economică în activitatea economiei reale pe baza datelor statistice încheiate într-un sistem bine determinat.

Leontiev-omul se contopește cu Leontiev-savantul, pornind de la destoinicia și onoarea general umane, posedând o sinceritate demnă de urmat. El mărturisea că ideea de creare a matricei interramurale a fost inspirată de modelele economico-matematice a trei economiști de performanță: economistul francez F. Quesnay (sec. XVIII), creatorul tabelului economic referitor la circuitul economiei naționale; schemele de reproducție simplă și lărgită ale lui Marx (sec. XIX) și ecuațiile echilibrului economic general, elaborate de către economistul franco-elvețian Leon Walras.

Leontiev a fost un exemplu viu de capacități extraordinare de muncă intelectuală și de insistență tenace de cercetător științific ca atare. Începând cu anii 1933-1934, Leontiev a efectuat o muncă de „salahor”, creând de unul singur circa 2000 de coeficienți matematico-algebrici, pe care i-a utilizat la crearea modelului economico-matematic, matricei originale cu denumirea „intrări-ieșiri” sau „balanța interramurală”, cuprinzând 44 de ramuri economice productive, grupate în 10 blocuri analitice cu scopul facilitării calculelor economico-statistice.

În baza acestor calcule, Leontiev a creat „balanța interramurală” a economiei reale a SUA pentru anii 1919-1929, care a fost publicată, în anul 1936, în monografia cu titlul: „Analiza cantitativă a raporturilor „intrări-ieșiri””. După precizarea și perfecționarea acestor calcule, el editează o altă lucrare la această temă, intitulată „Corelațiile interne ale prețului, volumului producției, economiilor și investițiilor”. Generalizând rezultatele analizei economico-matematice, în anul 1941, Leontiev publică încă două monografii de mare valoare științifico-

practică: „Structura economiei S.U.A. în anii 1919-1929” și „Analiza structurii economiei SUA”[2].

Leontiev a analizat cea mai dificilă perioadă de dezvoltare economică – deceniul dintre cele două crize economice mondiale: criza anilor 1919-1921, consecința Primului Război Mondial și Marea Depresiune a anilor 1929-1933. Concluziile analizei lui Leontiev au permis omienirii să țină ‘în frâu’ fluctuațiile economice ciclice atât la nivel național, cât și la nivel mondial. Și dacă criza financiară, apărută în anul 2007, în SUA, care a afectat economia mondială, nu s-a soldat cu prăbușirea economiei globale, precum în perioada Marii Depresiuni a anilor 1929-1933, acest fapt se datorează, credem noi, utilizării competente, de către factorii de decizie, a instrumentarului analitic al „balanței interramurale” create de genialul Leontiev. „Balanța interramurală” a lui Leontiev e rezistentă în timp și spațiu, fiindcă ea operează cu mărimi material-naturale spre deosebire de modelul lui Keynes, care e fondat numai pe temelie financiară. La Leontiev, finanțele apar ca produs al fluxurilor material-naturale fără de care nu poate exista omienirea.

V. V. Leontiev a donat lumii și „Perspectiva economiei mondiale” (anul 1977), care este un fel de testament teoretic și practic pentru toți economiștii lumii. Aceasta reprezintă poate cea mai valoroasă carte a vieții sale, apreciată la justa valoare de umanitate.

Ecologia, echilibrul natural și economisirea resurselor (a materiei prime). Leontiev s-a interesat, întotdeauna, de problema poluării cu deșeuri industriale, agrare și menajere, a mediului ambiant. „În ultimii ani, – menționează Leontiev, în timpul decernării Premiului Nobel, la 11 decembrie 1973, - mi-am concentrat atenția asupra analizei perturbărilor ecologice ... și influenței lor asupra creșterii economice.”

Deci, meritul esențial al lui Leontiev constă în faptul că el a creat o nouă metodă de analiză economică bazată pe principiul-cheie „intrări-ieșiri” sau „balanța interramurală”, care a unit știința economică cu ecologia. Deoarece, în cadrul procesului de producție, e necesar să se țină cont de interdependența ramurilor economice, dar și de interdependența dintre economia reală consumatoare de resurse

naturale și ecologia mediului ambiant, interdependență bazată pe trei entități alienabile: 1) economia reală a societății umane; 2) ecologia naturală; 3) omul ca individ care se sprijină atât pe societatea umană, cât și pe ecologia naturală.

Leontiev a demonstrat că poluarea mediului ambiant se soldează cu consecințe grave ireversibile, fiind cauza reducerii reproducției elementelor naturale, care servesc economiei reale în calitate de materie primă, ceea ce poate contribui la epuizarea sectoarelor industriei și agriculturii, a ramurilor producătoare a mărfurilor industriale de larg consum și a produselor alimentare.

În tabelul său „intrări-ieșiri”, Leontiev a prezentat trei sectoare productive ale economiei reale:

1. Industria extractivă, producătoare de materie primă;
2. Industria, producătoare de mărfuri și servicii de larg consum pentru populație;
3. Industria de prelucrare a deșeurilor poluante (solide, lichide și gazoase).

Fiind fidel metodei sale „intrări-ieșiri”, Leontiev a creat tabele de interdependență dintre ramurile economice productive, pe de o parte, și ramurile de prelucrare a deșeurilor, pe de altă parte.

În calitatea sa de mare savant-umanist, Leontiev a fost un partizan militant al adevărului. Pe bază de calcule concrete a demonstrat, în mod elocvent, faptul că țările subdezvoltate constituie furnizori de materie primă ieftină pentru țările dezvoltate, importatoare de materie primă. Astfel, Leontiev a distrus „citadela” schimbului echivalent al teoriei liber-schimbiste fondată de Smith și Ricardo, pe „câmpul” comerțului internațional. Genialul Leontiev a demonstrat că teoriile lui Smith și Ricardo, referitoare la „avantajele absolute” și „avantajele relative” ale liberului schimb internațional, nu sunt decât niște metafore. Prin aceasta, Leontiev a demonstrat că și pe timpul lui Smith și Ricardo comerțul internațional era în favoarea țărilor dezvoltate, preponderent în favoarea fabricii Nr. 1 a lumii, adică a Angliei, iar țările mai puțin dezvoltate nu se bucurau de aceleași avantaje. Adevărul este că resursele materiale (materiile prime) ale țărilor subdezvoltate se vând la un preț scăzut, pe

când produsele finite, confecționate din aceste materii prime de către țările dezvoltate, au prețuri nejustificat înalte. În consecință, țările dezvoltate devin și mai bogate, iar țările subdezvoltate devin și mai sărace.

În baza calculelor, Leontiev a estimat decalajul dintre costul scăzut al materiilor prime în țările subdezvoltate și costul înalt al acestor materii în țările dezvoltate, care determină prețurile mari la produsele finite. Astfel, în urma schimbului neechivalent, țările dezvoltate câștigă, iar țările subdezvoltate pierd.[3]

Paradoxal este faptul că țările dezvoltate, care profită de „donația” țărilor subdezvoltate, nu se grăbesc să investească în industria de prelucrare a deșeurilor poluante – rezultat al activității ramurilor industriale de producție a mărfurilor de larg consum, dar și al agriculturii care, de la an la an, utilizează tot mai multe substanțe chimice sub formă de fertilizanți, contribuind astfel la poluarea mediului ambiant. [4].

În plus, în pofida veniturilor-rentă, marile corporații ale țărilor dezvoltate ezită în implementarea tehnologiilor ecologice în procesele de producție. Or, anume acestea ar diminua esențial poluarea mediului ambiant cu deșeuri tot mai nocive, fapt ce dăunează economiei reale, naturii, și implicit, sănătății populației. E regretabil faptul că Leontiev nu a făcut publice toate concluziile sale la acest subiect.

Concluzii

Metoda novatoare „intrări-ieșiri” sau „balanța interramurală”, elaborată de V.V. Leontiev, constituie nu numai un model economico-matematic de analiză a dinamicii economiilor reale la nivel statal, regional și mondial, dar și un instrument de reglare a echilibrului economic general și parțial și de depistare și anihilare a fluctuațiilor negative imprevizibile, care pot apărea spontan în economia reală. Marele merit al lui V.V. Leontiev constă în unirea a trei entități: 1) economia reală a societății umane; 2) ecologia naturală; 3) omul-subiect al circuitului economic general și parțial, care, primind instrumentarul „balanței interramurale”, poate administra dinamica economiei cu mare discernământ gospodăresc[5]. Un alt merit deosebit al lui Leontiev se referă la ideea originală despre „cultură ca factor de producție și de

economisire a resurselor” cu patru derivate: 1) cultura muncii; 2) cultura socio-economică; 3) cultura ecologică; și 4) cultura consumului.

Bibliografie:

1. ЛЕОНТЬЕВ В. В. *Структура мировой экономики*. Сб.: В.В.Леонтьев. Экономические эссе. Издательство «Экономика». Москва. 1987. стр. 368-370.
2. USTIAN, I. „*Laureații premiului Nobel în economie*” (enciclopedie economică pentru tineret). Editura Uniunii Scriitorilor. Chișinău. 1999. p.67.
3. ЛЕОНТЬЕВ В. В.. *Структура мировой экономики*. Сб.: В.В.Леонтьев. Экономические эссе. Издательство «Экономика». Москва. 1987, стр. 373.
4. ЛЕОНТЬЕВ В. В.. *Структура мировой экономики*. Сб.: В.В.Леонтьев. Экономические эссе. Издательство «Экономика». Москва. 1987, стр. 372.
5. УСТИЯН, И. *Гениальный экономист В.В.Леонтьев – создатель нового метода анализа экономической динамики (затраты-выпуск)*. МолдНИИТЭИ Министерства экономики республики Молдова. Кишинев. 1999. Стр. 19-20.